

Sanayi-i Nefise Mektebi Hocalarından Joseph Warnia-Zarzecki'ye Yeniden Bakış New Approach to Joseph Warnia-Zarzecki, One of the Teachers of Sanayi-i Nefise Mektebi

Elvan TOPALLI*

Özet

Joseph Warnia-Zarzecki (1850-1926?), Osman Hamdi Bey (1842-1910)'in kurduğu Sanayi-i Nefise Mektebi'nde karakalem resim öğretmeni olarak 1883 yılında çalışmaya başlamış; 1915 yılında emekli olana kadar bu görevini sürdürmüş ve daha sonraları diğer yabancı hocalar gibi eleştirilere maruz kalmış olsa da birçok Türk ressamın yetişmesinde önemli rol oynamış, öğrencileri tarafından sevilip sayılmıştır. Sanayi-i Nefise Mektebi'nin ilk hocalarından olmakla birlikte onlar arasında en uzun süre (32 yıl) çalışan da Joseph Warnia-Zarzecki'dir. Şimdiye kadar yayınlanan Türk Sanat Tarihi ya da Türk resim sanatı kitaplarında, adı ve resimleri hakkında birkaç satır bulunan Joseph Warnia-Zarzecki, dönemin diğer Sanayi-i Nefise Mektebi hocaları kadar ön planda olmamış ve hakkında kapsamlı araştırmalar yapılmamıştır. Ancak Adolphe Thalasso (1858-1919)'nun "Osmanlı Sanatı-Türkiye'nin Ressamları" kitabında ve Fausto Zonaro (1854-1929) gibi kimi ressamların anı ya da biyografik kitaplarında Warnia-Zarzecki'ye dair biraz daha fazla bilgiye yer verildiği görülmektedir.

Bu çalışma için tarafımızdan yapılan araştırmalar sonucunda Joseph Warnia-Zarzecki hakkında yeni bilgilere ulaşılmıştır. Ailesi hakkında veriler elde edildiği gibi, İstanbul'da çalıştığı okullar ve katıldığı sergilere dair bilgiler sağlanmıştır. İstanbul'a gelmezden önce ve sonra nerede olduğu hakkında ipuçları elde edilmiştir. Özel hayatına dair bilgiler ve birkaç anekdot da elde edilenler arasındadır. Ayrıca Türkçe sanat tarihi kaynaklarında rastlanmayan resim örneklerine ulaşılmıştır. Böylelikle Warnia-Zarzecki'nin çeşitli tekniklerde yaptığı, ulaşılabilen resimlerinin sayısı ortalama 65'e varmıştır. Bunların bazılarındaki figürlerin, birbirini yinelediği görülmekte; Warnia-Zarzecki'nin özellikle portreler ve figüratif kompozisyonlar yaptığı anlaşılmaktadır. Bu figürlü kompozisyonlarında, ressamın konuya yaklaşımı, dönemine ve bulunduğu ortama göre yenilikçi, cesur ve farklıdır. Bazı resimlerinin felsefi, dini ve düşündürücü nitelikte olduğu söylenebilmektedir. Tüm bunlar Osmanlıca, Fransızca, Lehçe kaynaklar ve gazeteler ile Osmanlı ve Fransız arşivleri sayesinde ortaya konmuştur. Ayrıca böylelikle önceki bazı bilgilerle örtüşen ya da çelişen noktalar olduğu da anlaşılmıştır. Sonuçta, Sanayi-Nefise Mektebi'nin ilk hocalarından Joseph Warnia-Zarzecki'ye dair bu verilerin, Türk sanat tarihi araştırmalarına katkı sağlayacağı düşünülmüş ve ressam, yeniden yorumlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Warnia-Zarzecki, Osman Hamdi Bey, Sanayi-i Nefise Mektebi, İstanbul*

* Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Görükle/ Bursa elvant@uludag.edu.tr ORCID ID: 0000-0003-1274-8705

Abstract

Joseph Warnia-Zarzecki (1850-1926?) started working as a charcoal drawing teacher at the Sanayi-i Nefise Mektebi (Academy of Fine Arts) founded by Osman Hamdi Bey (1842- 1910) in 1883; he continued this duty until his retirement in 1915, and although he was later exposed to criticism like other foreign teachers, he played an important role in the training of many Turkish painters and was loved and respected by his students. Although he was one of the first teachers of Sanayi-i Nefise Mektebi, Joseph Warnia-Zarzecki was the one who worked the longest among them (32 years). Joseph Warnia-Zarzecki, whose name and paintings have a few lines in the Turkish art history or Turkish painting art books published so far, was not as prominent as other Sanayi-i Nefise Mektebi teachers of the period and no comprehensive research was conducted on him. But there is a little more information about Warnia-Zarzecki in the book "Ottoman Art-Painters of Turkey" by Adolphe Thalasso (1858-1919) and in the memoirs or biographical books of some painters such as Fausto Zonaro (1854-1929). As a result of the research conducted by us for this study, new information about Joseph Warnia-Zarzecki was obtained. Data about his family was obtained, as well as information about the schools he studied in Istanbul and the exhibitions he attended. Clues have been obtained about his whereabouts before and after he came to Istanbul. Information about his private life and a few anecdotes are also among those obtained. In fact, painting examples that are not found in Turkish art history sources have been found. Thus, the number of accessible paintings made by Warnia-Zarzecki in various techniques has reached an average of 65. The figures in some of these appear to repeat each other; it is understood that Warnia-Zarzecki especially made portraits and figurative compositions. In these figural compositions, his approach to the subject is innovative, brave and different depending on his period and environment. It can even be said that some of his paintings are philosophical, religious and engrossing. All of this has been revealed thanks to Ottoman, French, Polish sources and newspapers, as well as Ottoman and French archives. In addition, it has been seen that there are points that overlap or contradict some previous information. As a result, it was thought that the information about Joseph Warnia-Zarzecki, one of the first teachers of Sanayi-Nefise Mektebi, would contribute to Turkish art history research and the painter was tried to be reinterpreted.

Keywords: *Warnia-Zarzecki, Osman Hamdi Bey, Sanayi-i Nefise Mektebi, İstanbul*

JOSEPH WARNIA-ZARZECKİ

Joseph Warnia-Zarzecki², 10 Ocak 1850 tarihinde, Nantes- La Limouziniere 44'de doğmuştur. 1851'de yani bir yıl sonraki nüfus sayımında orada olduğu gibi 1856 ve 1861 yılları nüfus sayımlarında da aynı adreste olduğu anlaşılmaktadır. Aslında ailenin Fransa'ya gelişi, 1831 olaylarından sonra buraya sığınmasıyla gerçekleşmiştir. Polonya ordusunda general olan (Franzinski, 1908: 323) babası Florentin Ignacy Zarzecki'nin (1805-?) ölüm tarihi ve yeri tam olarak bilinmemekte ama 1868-1879 yılları arasındaki bir tarihte öldüğü düşünülmektedir. Joseph Warnia-Zarzecki'nin annesi Brötanyalı Zoe Jean (1818-1891)'in hakkında da çok fazla bilgi bulunmamakla birlikte mezarının Nantes kentinde olduğu bilinmektedir. Zarzecki çifti, 1839 yılında evlendiğinde, Nantes'dan önce Fransa'nın Manche bölümünde yaşamıştır. Evlilikten doğan altı çocuğun en küçüğü olan Joseph'in, Marie, Louise ve Zoe adında üç kız kardeşi; Stephan Joseph Ignacy ve Thadee Emile Adalbert adında iki erkek kardeşi bulunmaktadır. Beş büyük kardeşten üçü (Marie³, Louise, Zoe) küçük yaşlarda ölmüştür.

Baba Florentin Ignacy'nin, yaklaşık olarak 1868 yılında affedilip Fransa'dan Varşova'ya dönmesiyle genç Joseph de Varşova Güzel Sanatlar Okulu'nda ilk resim öğrenimine, Wojciech Gerson (1831-1901)'un yönetiminde başlamış; kendini resim çalışmalarına adanmış ve doğru desen çizmenin önemini kavramıştır.

1872 ile 1882 yılları arasında Joseph, on yıl boyunca yaşayacağı Bavyera'ya taşınmıştır. Bavyera'daki yaşamı boyunca seyahatlere çıkmış ve sırasıyla Regensburg, Ingolstadt, Augsburg ve Nürnberg şehirlerini ziyaret etmiştir (Germaner ve İnankur 1989: 163).

Münih Güzel Sanatlar Akademisi kayıt defterine göre Joseph Zarzecki, 1 Mayıs 1873 tarihinde doğa sınıfına kaydolmuştur⁴. Burada Hermann Anschütz (1802-1880) ve Otto Seitz (1846-1912)⁵'in öğrencisi olmuş; Karl Theodor von Piloty (1826-1886)⁶, Ludwig Knaus (1829- 1910) ve Franz Defregger (1835-1921)'in atölyelerine de gitmiştir . Bununla bağlantılı olarak Adolphe Thalasso, şunları yazmaktadır:

“...Karl-Theodor von Piloty'in, Knaus'ların ve Defregger'lerin atölyeleri onu mknatısın metali çektiği gibi çekiyordu. Bu atölyelere gidip gelişi onun, resmin ancak duyguyla var olabileceği yönündeki estetik anlayışını güçlendirdi. Bu ülkü kafasında yer etti, biçimlendi, bir ilke halini aldı. O zaman da, duygulara gözle görülür biçimler verme sanatında ustalaşmak üzere sabırla ve sürekli kendini yenileyerek çalışmaya koyuldu.” (2008: 67).

² Joseph Warnia-Zarzecki'nin soyağacı; ailesine, hayatına ve kariyerine dair bilgiler için <https://gw.geneanet.org/6marie?lang=fr&n=zarzecki&p=joseph+paul+victor> (Erişim: 17.12.2024) sayfasından yararlanılmış; yazıda sık sık bu tür bilgiler yer aldığından ve yazının sürekliliğini bozmamak adına, bu açıklama dipnotuna burada yer verilmiştir.

³ Marie 29 Kasım 1853'te, Nantes 44'te, 3 yaşında iken ölmüştür.

⁴ https://matrikel.adbk.de/matrikel/mb_1841-1884/jahr_1873/matrikel-02900 (Erişim: 17.12.2024)

⁵ Bazı kaynaklarda bu isim yerine B. Leitz ismi görülmektedir ama B.Leitz adında bir ressamla rastlanmamıştır. Diğer kaynaklarda yazılan Otto Seitz adlı ressam daha mantıklı görünmektedir. Diğer taraftan bu ressamla Joseph Warnia-Zarzecki'nin aynı yaşlarda olması dikkat çekicidir.

⁶ Bazı kaynaklarda Joseph Warnia-Zarzecki'nin, Heinrich Barth (1881-1956)'ın öğrencisi olduğu belirtilmektedir, ama bu isimli ressamın yaşam tarihine ve Warnia-Zarzecki'nin Münih dönemi yıllarına bakıldığında onun öğrencisi olması pek mümkün görünmemektedir. Tarih olarak uyabilecek bir diğer Heinrich Barth (1821-1865) ise ressam değil, gezgin ve bilim adamıdır; dolayısıyla Joseph Warnia-Zarzecki ile bir hoca-öğrenci ilişkisi olması mümkün değildir. Sonuçta burada bir isim karışıklığı olduğu düşünülebilir.

Bu arada, 2 Temmuz 1868 tarihinde Joseph Warnia-Zarzecki'nin ağabeyi Stephan Joseph Ignacy, Paris'te evlenmiş; ressamın kendisi de 1874 yılında Anna Kitzinger ile evlenmiş ve üç çocukları olmuştur. Theresia, Wanda Caroline, Thadee isimdeki çocuklarından Wanda Caroline küçük yaşta İstanbul'da ölmüştür. Theresia ise bir Rum ile evlenmiş, dört çocukları olmuştur. Hatta Thadee de evlendikten sonra dört çocuğu olmuş; bunlardan biri, Fransız aktör Alain Delon (1935-2024)'un bodyguard'ı olmuştur. Joseph Warnia-Zarzecki gibi kariyerini Türkiye'de sürdüren ağabeyi Stephan Joseph, 1891 yılında İstanbul'da, 1892 yılında ise Edirne'de baş mühendis olarak görev yapmıştır. Aynı zamanda Stephan Joseph'in iki oğlu da Türkiye'de kariyer yapmıştır. Albert Stephan Marie Ignacy (1869-?), 1899 yılında Uşak'ta mühendis, Stephan Eugene Thadee Joseph (1872-1918) ise 1911 yılında Van'da konsolos yardımcısı olarak çalışmıştır .

Joseph Warnia-Zarzecki, ortalama on yıl Avrupa'da dolaşmış, siparişler almış; ilk eserlerini Nürnberg, Varşova ve Lviv'de sergilemiştir. Almanya'dan sonra Viyana'da ve 1882- 83 yıllarında da Bükreş'te bulunmuş, Bükreş'te önemli bazı siparişler almıştır.

1883 yılında İstanbul'da Sanayi-i Nefise Mektebi açılmış; okulun kurucusu ve müdürü olan Osman Hamdi Bey (1842-1910), öğretim kadrosunu, Fransa örneğinden hareketle, Avrupa sistemi içerisinde sanat eğitimi almış yabancılardan oluşturmuştur (Naipoğlu 2008: 50-51). Heykel öğretmeni Oskan Efendi (Yervant Osgan), yağlıboya resim öğretmeni Salvator Valeri, mimari öğretmeni Vallauri (Alexandre Vallauri), tarih öğretmeni Aristoklis Efendi, matematik öğretmeni Kaymakam Hasan Fuat Bey, anatomi öğretmeni Kolağası Yusuf Rami Bey Sanayi- i Nefise'de ders vermiştir (Yavaşoğlu 2004: 16). Joseph Warnia-Zarzecki de, bu kadro içinde karakalem resim öğretmeni olarak görevlendirilmiş; 2 Mart 1883 tarihinde başladığı görevine, 1 Eylül 1915 tarihine kadar devam etmiştir⁸ (Görsel 1). Dolayısıyla Joseph Warnia-Zarzecki, o dönem hocaları içinde mektepte en uzun süre çalışan hocadır ve 32 yıllık görevi süresince birçok Türk ressamının yetişmesinde rol oynamıştır. Bu isimler arasında Muallim Şevket (1856-1893), Ömer Adil (1868-1928), Tekezade Said (1869-1913), Ahmet Ziya Akbulut (1869- 1938), İsmail Hakkı Altunbezer (1873-1946), Celal Esad Arseven (1875-1971), Şevket Dağ (1876-1944), Hüsnü Tengüz (1876-1950), Sami Yetik (1878-1945), Mehmet Ruhi Arel (1880- 1931), Ali Sami Boyar (1880-1967), İzzet Ziya (1880-1934), Nazmi Ziya Güran (1881-1937), Ali Cemal Benim (1881-1939), İbrahim Çallı (1882 -1960), Hikmet Onat (1882-1977), Hayri Çizel (1891-1950), Şeref Akdik (1899-1972) gibi ressamlar bulunmaktadır (Duben 2016: 203; Yasa Yaman 2012: 192, 236; Cephaneçigil: 2009: 428).

⁷ https://fr.wikipedia.org/wiki/Joseph_Warnia-Zarzecki (Erişim: 17.12.2024)

⁸ Çoğunlukla bu tarih, emeklilik tarihi olarak kabul edilmekle birlikte bir iki kaynakta farklı bir tarih de verildiği görülmüştür. Hatta aynı kaynak içinde farklı iki tarih karşımıza çıkmakta; *Sanayi-i Nefise Muallimleri Resim ve Heykel Sergisi* kataloğunun 38.sayfasında 19.1.1915 tarihi yer alırken 157.sayfasında 1 Eylül 1915 diye belirtilmektedir. *Güzel Sanatlar Eğitiminde 100 Yıl* kitabının bir bölümünde (Cezar 1983: 54) ve başka yayınlarda da 1.9.1915 tarihi görülmektedir.

Görsel 1: 1906 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi öğretim kadrosu ve öğrencileri; ön sırada oturanlar, soldan sağa: S. Valeri, A. Vallaurry, Osman Hamdi Bey, Osgan Efendi, J. Warnia- Zarzecki (Kaynak: <https://islamansiklopedisi.org.tr/sanayi-i-nefise-mektebi>, Erişim: 17.12.2024)

Osman Hamdi Bey, 1892 yılında yazdığı dilekçede, okulundaki birkaç hocaların maaşlarının artırılmasını talep etmekte; bu isimlerin arasında Joseph Warnia-Zarzecki de yer almaktadır (Sönmez 1983: 19). Warnia-Zarzecki'nin, 800 kuruş olan maaşının 1300 kuruş olması istenmektedir. 1894 yılında maaşı hala 800 kuruştur. Dolayısıyla istenen maaş zammı gerçekleşmemiştir. Hatta 1896 yılında da maaşı yine arttırılamaz .

Bugün Joseph Warnia-Zarzecki olarak bilinen ressam, aslında 1883-1915 yılları arasındaki dönemde soyadına Warnia'yı eklemiştir. Dolayısıyla İstanbul'da bulunduğu süre içinde bunu yapması dikkat çekicidir. 1880 ve 1882 tarihli birer tablosundaki imzası da bu durumu desteklemektedir (Görsel 2, 3). Ama 1897 tarihli bir tablosunu Warnia olarak imzalaması, belirtilen tarih aralığını daraltmakta (Görsel 4); böylece ressamın, adına Warnia'yı eklediği dönem 1883-1897 yılları arası olarak düşünülebilmektedir. Warnia armasının tarihi 15.yüzyıla inmektedir¹⁰. Zarzecki armasının kökeni de 16.yüzyıla kadar inebilmektedir ve kelime olarak Zarzyce Köyü'nden kaynaklandığı düşünülebilir¹¹. Bunların yanı sıra Warnia- Zarzecki'nin, bazı resimlerini Osmanlıca imzaladığı ve bazı yazılı kaynaklarda da belirtildiği gibi okunduğu şekliyle "Varniya" olarak imzaladığı görülmektedir (Görsel 5).

⁹ T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri, MF. MKT. 273-31 (H-20-01-1313)

¹⁰ <https://pl.wikipedia.org/wiki/Warnia> (Erişim: 17.12.2024)

¹¹ https://polishgenealogy2.blogspot.com/2018/07/zarzecki.html#google_vignette (Erişim: 17.12.2024)

Görsel 2: Joseph Warnia-Zarzecki, “Piskopos Yoksullar ile”, 1880, yağlıboya, 44 x 36 cm., detay (Kaynak: <https://www.mutualart.com/Artwork/Bishop-with-the-Poor/6325FA54A3E6159E9BDE37D4E-27A128A>, Erişim: 17.12.2024)

Görsel 3: Joseph Warnia-Zarzecki, “Kümes Hayvanları olan Köylü Kadın”, 1882, 27 x 35 cm., detay (Kaynak: <https://www.kahnetassocies.com/lot/21341/4336068-joseph-warnia-zarzecki-1843-1883-pay-sanne-a-la-volaille>, Erişim: 17.12.2024)

Görsel 4: Joseph Warnia-Zarzecki, “Genç Kız Portresi”, 1897, tuval üzerine yağlıboya, 42 x34.5 cm., detay (Kaynak: Yavaşoğlu, 2004: 98)

Görsel 5: Joseph Warnia-Zarzecki, “Salomon”¹², tuval üzerine yağlıboya, 50 x 37.5 cm., detay (Kaynak: Yavaşoğlu 2004: 99)

Sanayi- Nefise Mektebi hocalarından Oskan, Herkül, Edip Efendilere, Tevfik Bey, A. Vallaury, S. Valeri, J. Warnia-Zarzecki ve S. A. Napier Beylere farklı dönemlerde çeşitli nişanlar verilmiştir (Mert 1998: 46). Joseph Warnia-Zarzecki'nin fotoğrafına (Görsel 6) bakılarak Osmanlı ve Mecidiye nişanlarına sahip olduğu düşünülebilir.

Görsel 6: Joseph Warnia-Zarzecki (Kaynak: <https://gw.geneanet.org/6marie?lang=fr&n=zarzecki&p=joseph+paul+victor>, Erişim: 17.12.2024)

Diğer taraftan o dönemde ve sonrasında, Sanayi-i Nefise Mektebi'nde eğitim veren yabancı hocalar olumlu olduğu kadar olumsuz eleştirilere de maruz kalmıştır. Türk öğrencilere Türk hocaların ders vermesi gerektiğini savunanlar olmuştur. Mustafa Cezar, konu hakkında şunları yazmaktadır:

¹² Joseph Warnia-Zarzecki, “Salomon” tablosunu, hem “Varniya” hem “Warnia” olarak imzalamıştır. Ayrıca tablonun sol üst köşesine “Salomon” diye yazmıştır.

“Temel atölye derslerini uzun yıllar okutan bu yabancı öğretmenler, acaba kendilerinden bekleneni öğrencilerine verebilmişler, kısacası yeterli olabilmişler miydi? Böyle bir soruya yanıt ararken Akademinin kuruluşunu takip eden 15-20 yıllık süre zarfında kendisinden söz ettirecek güçte bir ressam ve mimarın yetişmemiş olması gerçeği bu açıdan hayli düşündürücüdür. [...] Esasen Akademinin kuruluşunun üzerinden 15-20 yıl kadar zaman geçince gazete ve dergilerde, Sanayi-i Nefise Mektebindeki öğretimin yetersizliğinden söz eden ve hocaların kişiliğini hafif tertip eleştiren yazılara rastlanması, bu soruna II. Abdülhamid devrinde bile dikkatini çevirenlerin bulunduğu gösterir. II. Meşrutiyet'in getirdiği basın özgürlüğüne biraz da milliyetçi hava karışınca, özellikle zamanın dergilerinde sık sık Sanayi-i Nefise Mektebindeki yabancı hocaların artık yetersiz kaldıklarını belirten yazılar yayınlanır.” (1983: 18)

Bunlar paralelinde, örneğin Sanayi-i Nefise Mektebi'nin 1888 yılı ilk mezunlarından Mahmut Sami Kılıç, kendisiyle yapılan bir röportajda, okul yıllarını anlatırken o dönemde öğrencilerin çoğunluğunun da azınlıklardan olduğunu, kendilerinin orada okuyan bir avuç Türk olduğunu; karakalem hocası Warnia-Zarzecki'nin ve yağlıboya hocası Salvator Valeri'nin dönemin ünlü ressamları olduğunu ve Osman Hamdi Bey sayesinde okulda görevlendirildiklerini, Osman Hamdi Bey'in vaktini daha çok hafriyat ve seyahatlerde geçirdiğini ve bu yüzden okulda pek bulunmadığını belirtmektedir (Aktaran Cezar 1995: 472-473) “..*Meşhur karakalemci Avusturyalı Varniya ve yağlıboya ustası Valeri hocamızdı. Bunlar o devrin en parlak ressamları idi. Hamdi Bey'in delaletiyle İstanbul'a gelmişlerdi...*” (Aktaran Cezar, 1995: 473) sözleri ise Osman Hamdi Bey'in, okul açılmadan önce Warnia-Zarzecki, S. Valeri gibi yabancı ressamlarla iletişim kurduğunu ve onların buraya gelmelerini sağladığını düşündürmektedir. Sanat tarihçisi, araştırmacı, ressam, yazar Celal Esad Arseven anılarında, mektebe kaydoluşunu şöyle anlatmaktadır:

“...Orada bir masa önünde oturan birisi diğer bir masada kitap okumakla meşgul uzun boylu ve kırmızı sakallı bir zata: -Mösyö Varniye, bu çocuk mektebe yazılmak istiyormuş, lütfen bakınız, demesi üzerine o zat yanıma gelerek şimdiye kadar resim yapıp yapmadığımı sordu. Bu zat karakalem sınıfının hocası imiş, suallerine verdiğim cevaplar üzerine ismimi, adresimi ve hangi mektepten mezun olduğumu deftere kaydettiler ve yarından itibaren devam edebileceğimi ve karakalemden başlamam icap ettiği için füzen, kâğıt ve bir cilbend tedarik ederek gelmemi söylediler. Ben her ne kadar yağlıboya yapmak istediğimi ve karakalemde kuvvetli olduğumu anlatmak için Rüştüye'de yaptığım albümü gösterdimse de Varniye: -Bunlar modelden kopyadır, Tabiattan çalışmamız lazımdır diye arzumu kabul etmedi. Ertesi gün istedikleri şeyleri alarak mektebe geldim. Mösyö Varniye beni karakalem atelyesine götürdü. Orada sekiz on talebe, duvara asılı kabartma alçı tezyinata bakarak resim yapıyorlardı. Varniye bunlara beni göstererek:

-İşte size yeni bir arkadaş diye takdim etti.” (Arseven 1993: 41-42)

Türk ressamlardan Hikmet Onat, “...*Hocalarımız Salvator Valery, Warnia Zarzecki idiler. Warnia değil ama, Valery iyi hocaydı, ondan çok faydalandık. ...*” (Berk ve Gezer 1973:17) diye fikrini belirtirken ressam Şeref Akdik ise anılarında, Joseph Warnia-Zarzecki'nin sınıfının anahtar deliğinden çıplak model çalışmalarının nasıl yapılageldiğini izlerken kapıda yakalandığını belirtmiştir (Altıntaş 1988: 3).

Warnia-Zarzecki ve S. Valeri (1856-1946), oldukça eleştirilen isimler arasında yer alsa da öğrencilerinin gözünde onlar güçlü kişilerdir ve öğrencileri tarafından oldukça sevilmektedirler. Sanayi-i Nefise Mektebi'nin hocalarından Cemal Tollu'nun, hocası Hikmet Onat ile yaptığı röportajı içeren ve 1952 yılında yayınlanan yazısında, Warnia-Zarzecki ile ilgili şu cümleler geçmektedir:

“İstanbul’da iken evvelâ Warnia’nın sonra da Valeri’nin atelyelerinde çalışmıştı. Bu hocalara taparcasına itaat ederken Avrupa’ya gidince iş değişiyor. Aradaki farkın ne olduğunu eski hocama sorduğum zaman: İstanbul’da çalıştığımız zaman burada herhangi bir resim müzemizin bulunmaması sebebiyle ancak buraya gelen, ekserisi renksiz müze ve sergi reproduksiyonlarını, o da pek kısıtlı sayıda görebiliyorduk. [...] Paris’e gidip de müzelerde, sergilerde, eski ve yeni büyük sanat eserleriyle karşılaşınca pek şaşaladık. Bunlardan bazıları, şimdiye kadar edindiğimiz kanaatlere uyuyordu ama, bazıları da büsbütün aykırı geliyordu” (Aktaran Cezar 1983: 19).

Ressam, yazar, araştırmacı Malik Aksel ise dönemin sanat ortamından şöyle bir kesit sunmaktadır:

“Şehzadebaşı’nda Çukur Muhallebici karşısında Zühal kırtasiye mağazası vardır. Burada bulunan resim malzemesi, boyalar, muşambalar, kağıtlar, Beyoğlu’nda dahi yoktur. Resme ait ne varsa her şeyin seçilmiş, güzeli bu mağazada...Buranın bir özelliği de vitrininde zamanın en meşhur ressamlarının orijinal tablolarının bulunuşudur. Her on beş-yirmi günde değişen vitrinde Zonaro, Mango, Varniya, Valeri, Halil Paşa’nın resimleri yer alırdı. Bu kırtasiye mağazasının sahibi Hakkı Bey’dir. Koyu renk elbiseler giyen, kolalı dik yaka, siyah boyun bağı takan kısa boylu kibar görünüşlü bu zatın kırtasiye mağazasına İstanbul’un tanınmış sanatseverleri ve ressamları uğramadan geçemezlerdi.” (Aksel 2000: 96)

1880’li yıllar Pera’da sanatçı atölyelerinin çoğaldığı, resim sanatı üretiminin arttığı ve yerel ressamların sayıca çoğaldığı yıllar olmuştur. Sanayi-i Nefise hocalarından Joseph Warnia- Zarzecki ve Alexandre Vallauray de Pera’ya yerleşmiştir. Böylece bireysel resim çalışmalarını Pera’da sürdüren Sanayi-i Nefise hocaları, aynı zamanda diğer sanatçılarla ve sanat ortamıyla doğrudan temasta kalabilmiştir (Sinanlar Uslu 2010: 17). 1894 yılından itibaren Warnia- Zarzecki’nin Pera’da, Karnaval Sokak, 25 numarada bir atölyesi olduğu ve 1916 yılında da bu adresin geçerli olduğu anlaşılmakta (Sinanlar ve Akın, 2008: 48); 2010 yılında yayınlanan “Pera Ressamları: Pera Sergileri” kitapçığında ise sokağın isminin Tarlabası Karakurum Sokağı olarak değiştiği belirtilmektedir (Sinanlar Uslu 2010: 61)

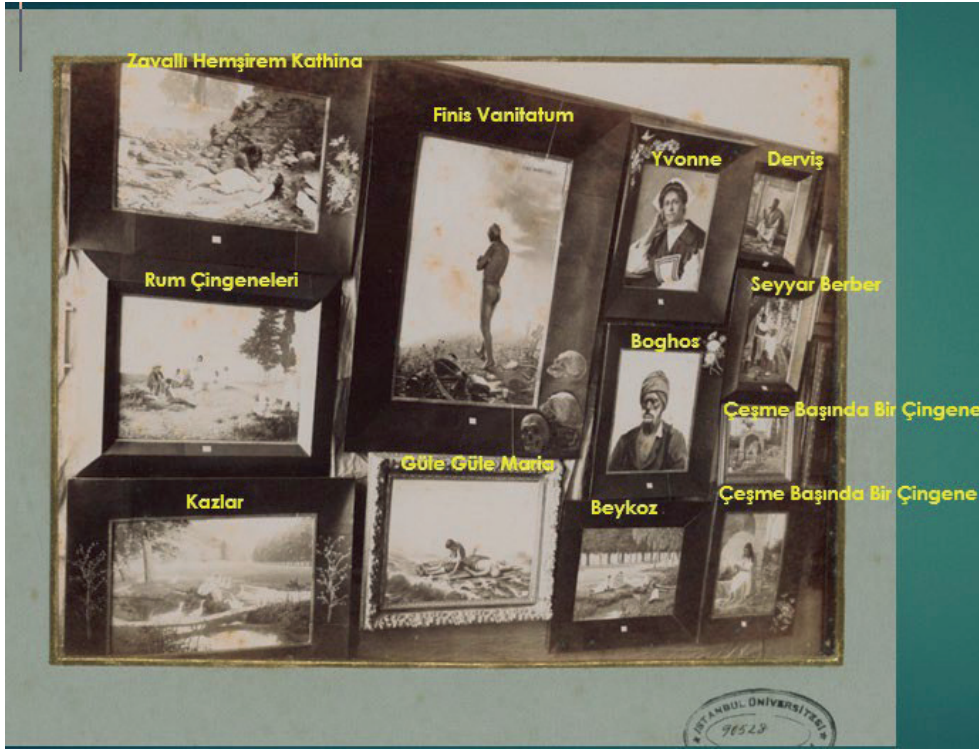
15 Ekim 1885 tarihinde Joseph Warnia-Zarzecki’nin erkek kardeşi Thadee Emile Adalbert, Saint Maur des Fosses 94’te vefat etmiştir. Joseph Warnia-Zarzecki’nin 1887 Ağustos’unda doğan kızı Caroline Wanda, 1 Mart 1891 tarihinde 3 yaşında iken İstanbul’da ölmüş, 2 Mart’taki cenaze töreni, Beyoğlu İstiklal caddesindeki Meryem Ana Draperis Kilisesi’nde gerçekleştirilmiştir (*Stamboul*, 2 Mart 1891). 13 Kasım 1891 tarihinde Joseph Warnia-Zarzecki’nin annesi Zoe Jean ölmüş; 21 Aralık 1891 tarihinde ise ressamın oğlu Thadee doğmuştur. 1894 yılında Joseph Warnia-Zarzecki’nin kızı Theresia, Konstantinos Dimitriadis ile İstanbul’da evlenmiş ve dört çocukları olmuştur.

20.yüzyılın ilk yıllarına gelindiğinde, İstanbul Pera’da Salon sergileri düzenlendiği görülmektedir. 1901, 1902 ve 1903 yıllarında gerçekleştirilen sergilerin komite sekreterliği görevini üstlenen Joseph Warnia-Zarzecki, bu sergilere kendi resimlerini de göndermiştir. Warnia-Zarzecki, 1901 Mayıs’ında Maison Bourdon (Sinanlar Uslu 2021: 341)’da açılan sergiye altı, 1902 Mayıs’ında Pera 417 no.da açılan sergiye on iki, 1903 Mayıs’ında yine aynı yerde açılan sergiye ise on üç eseriyle katılmıştır.

Joseph Warnia-Zarzecki’nin 1901 yılındaki sergide yer alan resimleri, 27-32 arasında numaralandırılmış olup başlıkları şöyledir: “Ave Maria”, “Kuruçeşme”, “Gezinen Derviş”, “Kürt başı”, “Paşa’nın Keyfi” (Paşa Eğleniyor-Rumeli Sırtları 1896/ Paşa’nın

Zevkleri-Görsel 26)¹³, “Manzara”¹⁴. Bu sergi ile bağlantılı olarak Warnia-Zarzecki'den bahseden R. Delbeuf, onun artık bir Doğulu olduğunu, resimlerine de bunu yansıttığını; ama “Anne Marie” tablosunun, onun yeteneğini ayrıca gösterdiğini belirtirken (Sinanlar 2008: 251) A. Dayot ise aynı sergiyi konu alan yazısında, Warnia-Zarzecki ve resimlerine değinerek “Ave Maria” tablosu için J. F. Millet (1814-1875)'nin “Angelus” resmine gönderme yapmaktadır (Delbeuf ve Thalasso, 1906: 178).

Joseph Warnia-Zarzecki'nin 1902 yılındaki sergide yer alan resimleri ise 223-234 arasına numaralandırılmış olup başlıkları şöyledir (Görsel 7): “Finis Vanitatum” (Mutlak Son/ Dünya Malı Dünyada Kalır/ Her Şey Boş), “Güle Güle Maria” (Ave Maria- bir dua ismi-/ Meryem Ana), “Guik-Kag” (Gık-Gak/ Kazlar/ Peyzaj), “Kardeşim Kathina” (Zavallı Hemşirem Kathina/ Hemşirem Katina/ Zavallı Kardeşim Kathina), “Rum Çingeneleleri” (Boğaz'da Çingeneleleri/ Boğaz'da Çingene Dansı/ Boğaz Kıyılarında/ Boğaz sahilinde/ /Boğaz kıyısında/Boğaz'da Türk Dansı), “Boghos” (Boğos), “Yvonne”, “Çeşme Başında Bir Çingene” (Çeşme Başında Bir Çingene Kızı/ Çeşme Başında Küçük Çingene), aynı isimde bir resim daha, “Seyyar Berber”, “Derviş”, “Beykoz” (Peyzaj/ Beykoz'da Bir Manzara/ Beykoz Peyzajı). Bunlardan “Rum Çingeneleleri” adlı tablosunun (Görsel 8), daha önce 1894 yılında Lviv'de sergilendiği anlaşılmakta¹⁵ böylece tablo için kısmen bir tarihlendirme yapılabilmektedir. Ayrıca yine bu tabloda, Warnia-Zarzecki'nin kendisini resmettiği, hatta ressamın, bunu başka resimlerinde de yaptığı ileri sürülmektedir¹⁶.

Görsel 7: 1902 Salonu'nda Joseph Warnia-Zarzecki'nin resimleri, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Yıldız Albümleri 90528/11 (Kaynak: Sinanlar Uslu 2021: 365)¹⁷

¹³ Joseph Warnia-Zarzecki'nin tablo başlıkları, çeşitli kaynaklarda farklı şekillerde yazılmıştır. Bu yazıda da, tabloların başlıkları, ilk yer aldıkları yerde parantez içinde diğer başlıkları ile yazılmış; sonrasında ilk hali ile yer almıştır.

¹⁴ Bu sergide yer alan resimlerden görselleri mevcut olan “Ave Maria” ve “Paşa'nın Keyfi” dir.

¹⁵ https://cyfrowe.mnk.pl/Content/18722/bmnk_kat_003024.pdf (Erişim: 17.12.2024)

¹⁶ <https://www.biyografi.info/kisi/joseph-warnia-zarzecki> (Erişim: 17.12.2024)

¹⁷ Fotoğraf üzerinde görülen renkli yazılar, tabloları belirlemek amacıyla tarafımızdan eklenmiştir.

Görsel 8: Joseph Warnia-Zarzecki, “Rum Çingenerleri” (Boğaz'da Çingenerler/ Boğaz'da Çingene Dansı/ Boğaz Kıyılarındaki/ Boğaz sahilinde/ /Boğaz kıyısında/ Boğaz'da Türk Dansı), tuval üzerine yağlıboya, 56.5 x 76.5 cm. (Kaynak: <https://www.mutualart.com/Artwork/Danse-turque-devant-la-baie-du-Bosphore/AC3951CBDA34C86D> Erişim: 17.12.2024)

Görsel 9: 1902 Sergisi için F.Zonaro'nun hazırladığı afiş taslağı (Kaynak: Thalasso 2008: 15)

Fausto Zonaro, 1902 Sergisi için bir afiş taslağı hazırlamıştır (Görsel 9). Bir yandan da bu sergi, peş peşe düzenlenen üç sergi arasında yerel ve yabancı basında en fazla bahsedilendir. 15 Nisan 1902 tarihli İkdam gazetesinde “Resim Sergisi” başlıklı anonim yazıda Joseph Warnia-Zarzecki'ye yer verilmekte, “Finis Vanitatum” adlı resminin pek parlak olduğu belirtilirken “Zavallı Hemşire Katina” resmi duygusal olarak nitelendirilmektedir. Bu yazıdan üç gün sonra (18 Nisan 1902) yine İkdam'da, Celal bin Esad imzalı “Sergideki Resimler” adlı yazıda Joseph Warnia-Zarzecki'nin eserlerinden birkaç satırda bahsedilmektedir:

“Şunlar arasında Mösyö Varniya'nın asarı unutulmamalıdır. ... Her biri bir fikr-i felsefane mahsulü olan tabloları bir tablodan ziyade birer cemil-i hikmiye makamındadır. Bu mahir ressamın asarına bakılırsa şiir ve felsefedeki istidadından ressamlıktaki istidadı ziyade olduğu meşhud olur.” (s.3)

Celal Esad Arseven'in Esad Paşazade Celal imzasıyla, 15 Mayıs 1902 tarihli *Malumat Mecmuası*'nın 336.sayısında da, sergiyle ilgili bir yazısı yayınlanmış ve serginin C Salonu'nda yer alan Warnia-Zarzecki resimlerinden kısaca bahsedilmiştir:

“C Salonunda ise Mösyö Varniya'nın asarına tesadüf edilir. Her biri bir fikr-i felsefane mahsulü olan tabloları bir tablodan ziyade birer hamil-i hikmiye makamındadır. Bu mahir ressamın asarına bakılırsa şiir ve felsefedeki istidadı ressamlıktaki istidadından ziyade olduğu meşhud olur. Böyle tablolar vücuda getirebilmek için mutlaka o gibi fikri ali-i felsefe sahibi olmak icap eder. Resmin cihet-i ameliyesinde (estetik) cihetinden daha kuvvetli olduğu görülüyor.” (s.1727)

1902 Sergisi'nin, daha geç de olsa yabancı basında yer alması dikkat çekicidir. *Dziennik Chicagoski*, 1890-1971 yılları arasında Chicago'da çıkarılan Lehçe günlük bir gazetedir. 21 Mayıs 1908 tarihli gazete de İstanbul'daki sergiye yer verilmiş ve J. Warnia-Zarzecki'den ile eserlerinden bahsedilmiştir. Ama bu yazıda yer alan eserlerin, hem 1901 hem de 1902 sergilerine ait olduğu görülmektedir; araya giren yılların buna neden olduğu ya da genel olarak İstanbul sergilerinden bahsedildiği düşünülebilir. Bu yazıda örneğin “Paşa'nın Keyfi” (Görsel 26) tablosunun padişah tarafından alındığı ve Yıldız Sarayı'nın kabul salonlarından birine asıldığı; “Ave Maria” tablosunda, Warnia-Zarzecki'nin Millet'den etkilendiği, dalgalı denizdeki salda ölü bir yaşlı adam varken yanında oturan çaresiz küçük çocuğun dua ettiği, duasının duyulduğu ve uzakta sis içinde talihsiz denizcilere yardım eden «Denizin yıldızı»nın belirdiği; böylece ressamın ne kadar yetenekli olduğu; bu tablonun, Konstantinopolis'teki İspanya elçisi tarafından (genç) kraliçeye hediye olarak satın alındığı, “Finis Vanitatum” tablosunun, adeta Konstantinopolis başpiskoposu Aziz John Chrysostom (İoannis Hrisostomos, 347-407)'ün Ayasofya'daki vaazını hatırlattığı, Kutsal Kitap'ın “Vaiz” bölümü Bap 2: 4, 7, 8, 11¹⁸ düşündürdüğü, Gotthold Ephraim Lessing (1729-1781)'in “Laocoon: An Essay on the Limits of Painting and Poetry” eserindeki felsefeyi (sembolizm, hiçlik, Tanrı'ya inanç ve her şeyin boş olduğu vb) anımsattığı, “Rum Çingeneleri” tablosunun (Görsel 8) da çok başarılı bir fantezi olduğu belirtilmektedir.

Yine Chicago'daki Lehler için 1898 yılından itibaren çıkarılan *Dziennik Narodowy* gazetesinde de İstanbul'daki sergiye yer verilmiş; J. Warnia-Zarzecki'den ve eserlerinden bahsedilmiştir. 15 Haziran 1908 tarihli bu yazı, önceki yazıyla kısmen aynıdır -ki yazarlarının aynı olduğu görülmektedir. İki yazı da Dr. J. Fruzinski Efendi'ye aittir.

Kronolojik olarak ilerlendiğinde 25 Ocak 1909 tarihli yine *Dziennik Chicagoski* gazetesinde hala İstanbul sergilerinden bahsedildiği ve önceki yazılarla benzer olduğu görülmektedir. Tarih itibarıyla aradan yıllar geçse de Amerika'daki Leh gazetelerinde İstanbul sergilerine yer verilmesi, bunun süreklilik göstermesi dikkat çekicidir; bir anlamda da Lehler'in konuya ve Warnia-Zarzecki ile eserlerine sahip çıktığının göstergesidir.

Tüm bunların yanı sıra R. Delbeuf de 1902 Sergisi'ne yorum getirmiştir (*Stamboul*, 24 Mayıs 1902):

¹⁸ *Büyük işler yaptım, kendime evler yaptım, kendim için bağlar diktim (...) Köleler ve cariyeler satın aldım ve evimde doğmuş kölelerim vardı, hem de çok malım, sığırlarım ve davarım vardı, benden evvel Yeruşalim'de olanların hepsininkinden çoktu, hem de kendim için gümüş ve altın ve kralların ve vilayetlerin hazinesini topladım ve erkek ve kadın hanendeler ve âdem oğullarının zevk aldıkları şeyler, birçok kadınlar edindim. (...) Ve ellerimin yapmış olduğu bütün işlere ve yapmak için çektiğim emeğe dönüp baktım ve işte, hepsi boş ve yeli kavramağa çalışmaktı ve güneş altında bir kazanç yoktu. (Vaiz, 2: 4, 7, 8, 11)*

«Warnia, 12 eserle Salon C’de. İnsanlar onu her zaman kasvetli bulurlar. Resmi, cenaze duası gibi çok ağırdır. Eski Ahit’teki Vaiz bölümünü çağrıştırıyor sanki; -Vanitas Vanitatum- Her şey boş. O da tablolarında bunu veriyor. Resim şiirden ne kadar da farklı. Şair bir sürü fanilik örneği verebilir. [...] Biz dünyevi nimetler arasında boşluğu fark etmiş bir insan göreceğimiz tabloda. Bir bulutun içinde, güvenebileceğimiz tek şey, tek umut: Tanrı inancı, bunu fark edeceğiz. Sonra bir haç. İnsan böylece hatasını anlayacak ve diyecektir ki: Her şey boş, Tanrı hariç. Sergiye gelen ziyaretçiler pek düşünmeden geziyorlar. Sanki tiyatroya gelmiş gibi, seyrediyorlar. Bu tür ziyaretçiler ressamın değerini anlamamış olabilirler. Ama düşünmeyi sevenler bu eserlerin hakkını verir. Sonuçta bu salonun en baş eserlerinden biri bu. Öte yandan Warnia’nın -Ave Maria- resmi de yine güçlü ve ciddi düşünceler barındırıyor. Bu iki tablo ressamın kalitesini yeterince gösteriyor. Ama başka yapıtları da var. Bunlar manzaralar, portreler. Mesela Rum Çingeneleri tablosu; bir köşede mezarlık, öbür yanda eğlence, güzel bir zıtlık bu. Sonra “Seyyar berber”, “Çeşmedeki çingene” ve “Göçebe derviş” bu tabloların hepsi de Doğu’da geçen konular. Kendisi 20 yıldır Konstantinopolis’te bulunuyor. [...] Sergideki çoğu eseri alıcı bulmuş. Öncelikle de manzaraları satılmış. Kırların yeşilini yansıtırma konusunda da ilginç bir çabası var. Geçen sene birçok insan tablolardaki yeşilden rahatsız olmuşlardı. Nedense resim tarihinde de biraz böyle olmuş. Bu durumun çeşitli nedenleri olabilir. Bazı bilimsel nedenler sıralıyor. Yeşil rengin sinir sistemine etkisinden bahsediyorlar. İnsanlar bu yüzden belki de bazen yeşili küçümsüyorlar. Ama ilke sahibi sanatçı, yeşil kullanmakta ısrar ediyor. Son yıllarda yeşil bazlı tablolarda genel bir artış gözleniyor zaten. Sergiye gelip gene bu konuda şikâyet edenler olabilir, ama Warnia aldırmasın bunlara. O gene Beykoz’u, Gökseyu’nun resmetmeyi sürdürsün.» (Sinanlar 2008: 260-261)

30 Mayıs 1902 tarihli *Stamboul*’da yer alan bir duyuru (Görsel 10), bu ikinci İstanbul Salon Sergisi ile bağlantılı olarak dikkat çekmektedir. Çünkü anlaşılan o ki, bu sergi sonunda bir piyango düzenlenmiş ve çekilişe sunulan eserler arasında Warnia-Zarzecki’ye ait iki tane günlük yaşam tablosu yer almıştır. Ama tabloların ismi belli değildir.

Sanatçıların Piyangosu

Bahsettiğimiz bu piyango için belirlenen ödüller şöyle:

1 M. Salvator Valeri'nin iki nefis pastel boyası tek başına satılan tüm defterlerin değerinden daha fazlasını temsil ediyor

2 Övmek için hiçbir nedenimiz olmayan, M. Bello'dan 2 adet mükemmel suluboya

3 M. Warnia'nın iki günlük yaşam tablosu

4 M.de Mango'nun bir tablosu

5 M. Lemare'nin bir tablosu

6 M. Alectorides tarafından yapılan bir çalışma

7 M. Vasmagides'in bir çalışması

Çekiliş bugün 30 Mayıs Cuma saat 02.00'de yapılacak. 1/2 öğleden sonra, sergi alanında. Kitapçığa sahip olan herkes çekilişe katılma hakkına sahip olacaktır.

Bu ikinci Salon de Pera'nın kapanışı olacak. Kazanan numaralar yarın açıklanacak.

Kiralama süresi 1 Haziran sabahı dolacak olan katılımcıların yarın cumartesi günü gün içerisinde işlerini kaldırmaları isteniyor. Bu son tarihten sonra organizatörlerin sorumluluğu artık geçerli değildir.

Görsel 11: 1903 Salonu'nda Joseph Warnia-Zarzecki'nin resimleri, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Yıldız Albümleri 90527/10 (Kaynak: Sinanlar Uslu, 2021: 365)¹⁹

Joseph Warnia-Zarzecki'nin 1903 Salon sergisinde yer alan resimleri, 179-191 arasına numaralandırılmış olup başlıkları şöyledir (Görsel 11): “Boghos” (Boğos), “Jean”, “Yvon”, “Salomon”, “Esther”, “Marylka” (Marika), “Kasia”, “Suriyeli Bir Kız”, “Sükût” ve dört tane “Beykoz” etüdü. Bu sergiyle ilgili olarak yerel basında yine Celal bin Esad (Celal Esad Arseven) imzalı bir yazı, 11 Haziran 1903 tarihli *Malumat* mecmuasının 388. sayısında yayınlanmış; yazar, J. Warnia-Zarzecki'nin resimlerini, özellikle başlıkları açısından eleştirmiş ve bunu başka örnekler vererek açıklamaya çalışmıştır. Söyledikleri kısım şöyledir:

“Varniya'nın levhaları yalnız birer fikri irae ediyor. Bunlar içinde en ressamane yapılmış olanı (187) numaralı fikirdir. Bu levha bir parmağını dudağına götürerek sükutu ihtar eden bir kadını irae ediyor. Vakıa manaca o kadar zengin olmadığı gibi (terkip)ce de büyük bir ehemmiyeti haiz değil ise de tarz-ı tersim cihetinden fevkaladedir. Diğer fikirlerinde dahi çehredeki ekspresyon yani tavır-ı tabii tamamıyla ifade edilmiştir. Fakat biz Varniya Efendi'den şu fikirlerin yerine hepsi bir tabloda cemh edilmiş bir kompozisyon bekledik. O zaman bu fikirler şimdikininki birkaç misli ehemmiyetli telakki edileceği şüphesizdi. Ressam fikirlerin hangi millete mensup olduğunu göstermek üzere asıl isimlerini koyarak, Boğos, Yıvon, Salomon, Ester, Marika, Kazbiya tesmiye etmiştir ki bu da biraz çirkin görünüyor. Fihristte nazara çarpan şu isimler vakıa fikirlerin kıymetine bir halel getirmiyorsa da insanı da biraz güldürüyor. Ressamlar bilmelidirler ki asarlarına verdikleri isimler hemen bir müellifin kitabına verdiği isimden daha ehemmiyetlidir. Bazen küçük ve yalnız bir kelimeden mürekkep

¹⁹ Fotoğraf üzerinde görülen sarı renkli yazılar, tabloları belirlemek amacıyla tarafımızdan eklenmiştir.

bir isim levhanın kıymetini fevkalade tezyid edebilir. [...] Velhasıl ismin levhaya ne büyük bir tesiri olduğunu her zaman hatırdan çıkarmamalarını ressamalara tavsiye ederiz.” (s.3486-3487)

Joseph Warnia-Zarzecki, İstanbul Salon sergilerinden sonra 1911 yılında Societa Operaia Binası'nda açılan sergiye katılmıştır. Beyoğlu'nda Societa Operaia'da beş sergi düzenlenmiş ve bunlardan beşincisi, 1911'deki bu sergi olmuştur. 268 eserin yer aldığı sergide sekiz Türk ressamın olduğu belirtilmektedir (Halil Edhem 1970: 48). Sergi kataloğunda ise toplam 29 ressam ve 2 mimar ismi görülmektedir (Özyiğit 2012: 345). 1911 Nisan ayında açılan ve Mayıs ayı sonlarında kapanacak olan serginin, Şevket Bey, Valeri, Warnia ve De Mango tarafından düzenlendiği; açılış töreninde Maarif Nazırı İsmail Hakkı Bey, İtalya Sefiri vb. kişilerin bulunduğu anlaşılmaktadır (Özyiğit 2012: 327, 329). Warnia-Zarzecki'nin bu sergiye gönderdiği eser sayısı, kaynaklara göre değişiklik göstermektedir. Ama sergi kataloğuna göre 224-238 arasına numaralandırılan 15 eserle katıldığını söylemek mümkündür. Bunların başlıkları şöyledir: “Keyif”, “Bahçe” (Bahçe-de)-Paulick Bira Fabrikası-Taksim”, “Ave Maria” (Güle Güle Maria), “Yalnızlığı Seven Adam” (Yalnız Adam/ Yalnız Bir Keşiş/ Münzevi), “Çeşme” (Çeşmede), “Parkta”, “Yaz Aylarında Kır” (Kumpanya/ Yazın Kırşalda), “Boğaz'da Yaban Hayatı” (Boğaz faunası), “Kedi” (Küçük Bir Kız/ Küçük Kedi),²⁰ “Arap Esir” (Arap Köle), “Rus Köylü-İvan” (Rus Çiftçisi), “Marigo”, “Saray'ın Eski Görünümü” (Eski Sarayın Görünümü), “İşçi” ve ismi belirsiz bir resim (Özyiğit 2012: 515-516)²¹. Bu sergi ile ilgili olarak 20 Nisan 1911 tarihli *Tanin* gazetesinde bir yazı yazan Mehmet Ali Tevfik, Warnia-Zarzecki'nin “Yalnızlığı Seven Adam”, “Küçük Bir Kız”, “Arap Esir”, “Rus Çiftçisi” tablolarını güzel ve anlamlı bulmaktadır (Özyiğit 2012: 330).

Warnia-Zarzecki'nin 1903 ile 1911 yılları arasında bir sergiye katılıp katılmadığına dair bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ama büyük ihtimal 1906 yılı Ekim ayında Sanayi-i Nefise Mektebi'nde eserleri sergilenen öğrenciler için düzenlenen ödül töreninde bulunmuştur (Milo 1905: XIX).

Joseph Warnia-Zarzecki'nin, Sanayi-i Nefise Mektebi'nden emekli olur olmaz 1915 yılında İstanbul'dan ayrıldığına dair bilgiler kesin olmadığı gibi 1916 yılında hala İstanbul'da olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü İnas Sanayi-i Nefise Mektebi'nin 23 Mayıs 1916 tarihinde yapılan müsabaka sınavlarının komisyon üyeleri arasında Warnia-Zarzecki yer almakta ve “Mektepten emekli Varniya Efendi” diye belirtilmektedir (Ürekli 2019: 50).

Bunun yanı sıra Joseph Warnia-Zarzecki'nin, İstanbul'da bulunduğu yıllarda sadece Sanayi-i Nefise Mektebi'nde hocalık yapmadığı, başka okullarda da çalıştığı anlaşılmaktadır. 1891 “Doğu Yıllığı” na göre Warnia-Zarzecki, İstanbul'da Alman İsviçre okulunda (İstanbul Alman Lisesi) ve Rumelihisarı Robert Kolej'de desen öğretmenliği yapmıştır. Hatta Alman Lisesi'nin tarihini konu alan bir kitapta, Joseph Warnia-Zarzecki'nin Galata'da silah satan bir dükkândan çıktığında polis tarafından soruşturma için zorla götürüldüğü; çünkü dükkâna girip bazı silahları incelemesinin şüpheli görüldüğü ve sonrasında Alman Elçiliği'nin, polislerin bu hareketini protesto etmek amacıyla sorumluların cezalandırılmasını talep ettiği belirtilmektedir (Somel, 2021: 57).

²⁰ “Boğaz'da Yaban Hayatı” (Boğaz faunası) ve “Kedi” (Küçük Bir Kız/ Küçük Kedi) adlı bu iki resmin isimlendirilmesine dair yoruma aşağıda yer verilecektir. Frazinski-İsmail Bey'in yazısındaki görseller sayesinde özellikle “Boğaz'da Yaban Hayatı” resmine açıklık getirilmiştir.

²¹ Bu sergide yer alan resimlerden görselleri mevcut olan “Ave Maria” ve “Boğaz'da Yaban Hayatı”dır.

1916-1923 yılları arasında Joseph Warnia-Zarzecki'nin nerede ne yaptığına dair bir bilgiye rastlanamamıştır. Ama 1923 yılında Almanya'nın Langenargen kasabasında yaşadığı, 1925 yılında ise Liechtenstein'in Schaanwald köyünde olduğu anlaşılmaktadır. Arşiv kayıtlarında son tarihli bilgi ise 7 Ağustos 1926 yılında Warnia-Zarzecki'nin 76 yaşında olduğudur. Bundan sonrasına dair bir bilgi olmadığından ölüm tarihi de genellikle 1926 ve/veya sonrası diye belirtilmektedir. Bu süreçte Warnia-Zarzecki'nin kardeşi Stephan Joseph Ignacy, 3 Ocak 1921'de Paris'te ölmüştür. Warnia-Zarzecki'nin eşi Anna Kit-zinger ise 1930 yılında vefat etmiştir²².

Türk Sanat Tarihi ya da Türk Resim Sanatı kitaplarında, adı ve resimleri hakkında birkaç satır bulunan Warnia-Zarzecki, dönemin diğer Akademi hocaları kadar ön planda olmamış ve hakkında kapsamlı araştırmalar yapılmamıştır. Kendi ülkesinde eserleri pek bilinmese de Warnia-Zarzecki burada çok ünlenmiştir; A. Thalasso ve Paris'te yayınlanan dergi "L'art et les artistes"ın editörü Armand Dayot ve 7. Paris Salonu'nun eleştirmeni Regis Delbeuf, Warnia-Zarzecki'yi övmektedir. Joseph Warnia-Zarzecki'nin hayatı ve sanatı ile ilgili detayları içeren en eski çalışmalarından birisi, "L'Art et les Artistes" isimli Fransızca dergide yayınlanan makaledir²³. Ressamın kısa hayat öyküsünü, tablolarının isimlerini ve kısa betimlemelerini içeren bu makale yayınlandığında, Warnia-Zarzecki hala yaşamaktadır. Regis Delbeuf'un Warnia-Zarzecki ile bizzat görüşmüş olması, verdiği bilgileri değerli kılmaktadır.

Adolphe Thalasso'nun "Osmanlı Sanatı-Türkiye'nin Ressamları" isimli kitabı ise Warnia-Zarzecki ile ilgili en kapsamlı çalışmalarından birisini sunmakta; ressamın tarihsel önemine dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Adolphe Thalasso, kitabında, Warnia-Zarzecki'nin eserlerinin detaylı analizini de sunmaktadır. Örneğin:

"«Gezgin Müzisyen», «Paşa'nın Keyfi», «Çingene Dansözler», «Meşrutiyetin Ertesi Günü Keyif» [...] Bu tabloların dördü de somut biçimde şarkılar ve danslarla anlatılan neşeyi yansıtır, ülküleştirilmiş bu neşe her yerdedir...[...] Bu sahnelerden birini [Çingene Dansözler] mezarlık çevresinde resimlemekten çekinmeyen ressamın aklındaki ülkü çok büyüktür [...] esenliğin ve yaşamın yas ve ölüm üstündeki utkusunu dile getirmek ister.." (2008: 69, 70)

Ayrıca Thalasso, «Boğaz Kıyılarından Anılar» tablosundaki veda duygusuna hayran olmuş, bu duygunun kadınla, doğayla ve renklerle nasıl ifade bulduğunu övgüyle anlatmıştır. Thalasso'nun hayran olduğu bir başka Warnia-Zarzecki tablosu ise "Paşa'nın Keyfi" dir (Görsel 26); tablonun ışığını ve renklerini çok övdüğü görülmektedir. "Çingene Dansözler" (Görsel 8) gibi "Ave Maria" ve "Finis Vanitatum" tabloları da yaşam ve ölümle bağlantılıdır. Thalasso, "Ave Maria"nın, "yazgıya boyun eğişin umutsuzluğa karşı kazandığı utkuyu gösterdiğini, doğanın gücüne karşı verilen bu savaşta güçsüz ve bitkin düşmüş olan zavallı çocuğun, başını eğip yazgıyı kabul ettiğini ve denizin kutsal anası Meryem'i yardıma çağırdığını" belirtmektedir. *Finis Vanitatum* tablosunu ise Warnia-Zarzecki'yi anlatan en iyi eser olarak değerlendirmekte; "tanrısal inançla kavgaya tutuşan insan gururundan ve her şeyin ne kadar boş olduğundan" bahsetmektedir (Thalasso 2008: 71). Bu konuyla bağlantılı olarak hem kompozisyonun içinde hem de çerçevede *vanitas* öğelerinden kurukafalar görülmektedir.

²² Yazının başında belirtildiği gibi, baştan buraya kadar Joseph Warnia-Zarzecki'nin soyağacı; ailesine, hayatına ve kariyerine dair bilgiler için <https://gw.geneanet.org/6marie?lang=fr&n=zarzecki&p=joseph+paul+victor> (Erişim: 17.12.2024) sayfasından yararlanılmış; yazıyı devamlı ve kısa aralıklarla bölmek adına burada buna bir kez daha dikkat çekilmek istenmiştir.

²³ Bkz. Regis Delbeuf ve Adolphe Thalasso, "Les Premier Salon de Stamboul", *L'Art et les Artistes*, Ed. Armand Dayot, Vol. III, 1906, s.175-178.

A.Thalasso'nun ayrıca, 1908 Ekim'inde yayınlanan *Figaro Illustré*'nin İstanbul özel sayısında görülen bir yazısında Warnia-Zarzecki'nin resimlerine yer verdiği anlaşılmaktadır²⁴. Thalasso'nun A.Dayot'un çıkardığı "L'Art et les Artistes" için kaleme aldığı yazısında ise (Thalasso 1910: 88) Sanayi-i Nefise Mektebi'nin kuruluşundan bahsederken okul hocalarını ve Warnia-Zarzecki'yi andığı görülmektedir.

Bir başka belge niteliği taşıyan çalışma "La Patrie: Journal Ottoman Publié en Français" isimli dergide yayınlanan makale olmuştur²⁵. 4 Kasım 1908 tarihli dergideki makaleyi Franzinski-İsmail Bey yazmıştır. Yazar, J. Warnia-Zarzecki'nin hayatından kısaca bahsettikten sonra gençliğinde Varşova ve Lemberg'de sergilere katılmasına rağmen ressamın Polonya'dan ziyade burada tanındığını, ama Fransa ve Bavyera'da da beğeni topladığını; "L'art et les Artistes" in baş editörü Armand Dayot'nun onun hakkında çeşitli yazılar yazdığını belirtmektedir. Warnia-Zarzecki'nin Doğu'ya özgü "Kuruçeşme'de Çeşme", "Yürüyen/ Gezin Derviş" (Göçebe Derviş), "Kürt başı", "Rumelihisarı", "Levanten" gibi resim isimlerini verdikten sonra "Paşa'nın Keyfi" tablosunun Yıldız- Mabeyn Köşkü'nde olduğunu, "Meşrutiyet Sonrası Keyif Çıkarma" tablosunun I. Abdülmecid tarafından alındığını söylemektedir. Ayrıca Warnia-Zarzecki'nin Sanayi-i Nefise Mektebi'ndeki hocalığı yanında Rumelihisarı-Robert Kolej'de çalıştığını da yazmaktadır (Franzinski-İsmail Bey 1908: 323- 324). Böylelikle yukarıda değinilen kaynaklardaki bilgilerle bunlar örtüşmektedir. Diğer taraftan Franzinski-İsmail Bey'in, metninde isim olarak verdiği tablolarla metin arasına yerleştirilen resimler, birbiriyle tam örtüşmemektedir. Metinde adı geçen "Kuruçeşme'de Çeşme", "Yürüyen/Gezin Derviş", "Kürt başı", "Rumelihisarı", "Levanten" tablolarından "Yürüyen/ Gezin Derviş" ve "Levanten" in resimleri karşımıza çıkmaktadır. "Kuruçeşme'de Çeşme" ve "Kürt başı" resimlerine ulaşamamamıza rağmen "Rumelihisarı" elimizdeki resimler arasındadır. "Rumelihisarı" tablosu (Görsel 12) imzalı olduğu gibi Warnia-Zarzecki'nin, Robert Kolej'de çalıştığı hatırlandığında burayı resmetmesi daha anlam kazanmaktadır.

Görsel 12: Joseph Warnia-Zarzecki, "Rumelihisarı", tuval üzerine yağlıboya, 25 x 44 cm. (Kaynak: <https://www.mutualart.com/Artwork/Rumeli-Hisari/5A4CB35035A116A2F8E57EE750AE0C85> Erişim: 17.12.2024)

Görsel 13: Joseph Warnia-Zarzecki, "Levanten" (Kaynak: Franzinski-İsmail Bey 1908: 323)

²⁴ *Figaro Illustré*'nin bu özel sayısında, "İstanbul" bir dosya gibi yer aldığı, derginin bu bölümünde sayfa numaraları yoktur; numaralar, dosya öncesinden dosya sonrasına devam eder şekildedir. Bu İstanbul dosyasının yazısını A. Thalasso kaleme almıştır. Dosya içinde çeşitli resim ve fotoğraflar yer almakta; bunlar arasında J. Warnia-Zarzecki'nin "Boğaz Kıyılarında" ve "Paşa'nın Keyfi" isimli iki resmi görülmektedir. Bu resimlere dair bir açıklama veya yorum yazılmamıştır.

²⁵ Bkz. Franzinski-İsmail Bey, "Warnia Zarzecki Effendi", *La Patrie: Journal Ottoman Publié en Français*, Ed. Jean Minassian, Vol. 1, No. 1, 4 Novembre 1908, s.323-324.

Görsel 14: Joseph Warnia-Zarzecki, “Meşrutiyet Sonrası Keyif Çıkarma” (Kaynak: Franzinski-İsmail Bey 1908: 324)

Görsel 15: Sabiha Bozcalı, “Kır kahvesinde çingene kızı oynatan İstanbullu bey, 1908” (Kaynak: <https://istanbulansiklopedisi.org/handle/rek/6263> Erişim: 17.12.2024)

Franzinski-İsmail Bey’in metnine yerleştirilen resimler ise şöyledir²⁶: “Levanten” (Görsel 13), “Meşrutiyet Sonrası Keyif Çıkarma” (Görsel 14), “Yürüyen/ Gezgin Derviş” (Görsel 16), “Vezir (?) Kalfa” (Görsel 19), “Boğaz’da Yaban Hayatı” (Boğaz faunası)” (Görsel 17). Bunlardan ikisinin başlıkları yazılırken bir karışıklık olduğu, birbirinin yerine yazıldığı anlaşılmıştır. Şöyle ki, “Yürüyen/ Gezgin Derviş” resminin başlığı ile “Boğaz’da Yaban Hayatı (Boğaz faunası)”nın başlığı karışmıştır. Fransızca başlıklardan yola çıkılarak bakıldığında faun kelimesi, bir bölgede doğal olarak oluşan tüm hayvanların toplamını ya da daha dar anlamda, bu bölgedeki tüm hayvan türlerini ifade eden bir terimdir ve Roma tanrı/tanrıçası faun/fauna/faunus’tan kaynaklanmaktadır. Warnia-Zarzecki’nin “Faune du Bosphore” olan Fransızca başlığı, Boğaz’da Yaban Hayatı ya da Boğaz faunası olarak Türkçe’ye çevrilmiştir. Resme ilkten bakıldığında, bunun Boğaz’ın faunu olarak da düşünülebilir ve belki de mecazi bir başlık olduğu akla gelebilir ama Franzinski-İsmail Bey’in metninde yer alan diğer bir Warnia-Zarzecki tablosunda görülen figür, boynuzlu tiplmesiyle bir faun resmidir ve bu resmin altındaki başlık “Derviche ambulante”tır yani “Yürüyen / Gezgin Derviş” diye Türkçe’ye çevrilebilen resimdir. Figür olarak da dervişe benzememektedir. Dolayısıyla bu iki resim altındaki başlıklar, yerleri karıştırılarak yazılmıştır. Hatta Warnia-Zarzecki’nin, burada resmettiği derviş figürüne benzer bir başka çalışması, suluboya ve imzalı olarak karşımıza çıkmakta (Görsel 18); böylece ressamın, birbirine benzer resimler yaptığı bir kez daha anlaşılmaktadır.

Franzinski- İsmail Bey’in metninde yer alan resimlerden biri de, ismi tam okunamayan Kalfa resmidir (Görsel 19). Kalfa, Osmanlı İmparatorluğu’nda sarayda hizmet veren kadın görevliler ve nezaretçiler için kullanılan genel bir terimdir ve buradaki resmin altında yazan Fransızca başlıkta, kalfa kelimesi önündeki kelime biraz silinmiş olduğunda tam okunamamakla birlikte “vizille” kelimesine benzemektedir. Dolayısıyla belki “vezir(in) kalfası” gibi bir başlık olduğu söylenebilir. Yine Franzinski- İsmail Bey’in metnindeki bir resim ise “Meşrutiyet Sonrası Keyif Çıkarma”dır (Görsel 14) ve Warnia-Zarzecki’nin bu tablosunun, sonraları Reşat Ekrem Koçu’nun (1905-1975) İstanbul Ansiklopedisi’nin bazı

²⁶ Söz konusu metinde, bu resimler dışında bir de ressam J. Warnia-Zarzecki’nin fotoğrafı bulunmaktadır.

²⁷ J. Warnia-Zarzecki’nin “Boğaz’da Yaban Hayatı” adlı resmi, 1911 yılında Societa Operaia Binasi’nda açılan beşinci sergide, yukarıda belirtildiği üzere aynı bu isimle yer almıştır.

İllüstrasyonlarını yapan Sabiha Bozcalı (1904-1998) tarafından ele alındığı görülmektedir (Görsel 15). İllüstrasyon altında yazan başlık ise “Kır kahvesinde çingene kızı oynatan İstanbullu bey, 1908” dir. Bu başlık, aynı zamanda Warnia-Zarzecki'nin diğer resimlerdeki yaklaşımını, özellikle “Rum Çingeneleri” (Görsel 8) resmini hatırlatmakta; Reşat Ekrem Koçu ve Sabiha Bozcalı'nın bunları bildiğini düşündürmektedir.

Görsel 16: Joseph Warnia-Zarzecki, “Yürüyen/ Gezgin Derviş” (Aslında “Boğaz’da Yaban Hayatı” (Boğaz faunası) olacak) (Kaynak: Franzinski-İsmail Bey 1908: 324)

Görsel 17: Joseph Warnia-Zarzecki, “Boğaz’da Yaban Hayatı” (Boğaz faunası) (Aslında “Yürüyen/ Gezgin Derviş” olacak) (Kaynak: Franzinski-İsmail Bey 1908: 324)

Görsel 18: Joseph Warnia-Zarzecki, (İsimsiz), kâğıt üzerine suluboya, 17 x 12 cm. (Kaynak: <https://www.arthill.com.tr/urun/2717117/joseph-warnia-zarzecki-d-1850-imzali-k-git-uzeri-suluboya-orijinal-sanatci-p> Erişim: 17.12.2024)

Görsel 19: Joseph Warnia-Zarzecki, “Vezir (?) Kalfa” (Kaynak: Franzinski-İsmail Bey 1908: 324)

Sonuç

Sonuç olarak bu yazıda, Joseph Warnia-Zarzecki'nin soyağacına, özel hayatına, hayatı boyunca aldığı eğitime, hocalarına, gittiği yerlere, görev yerlerine, katıldığı sergi-ödül töreni- jüri-piyango gibi etkinliklere, yabancı ve yerel basında nasıl yer aldığına, resimlerinin nasıl yorumlandığına veya eleştirildiğine dair bilgilere kısaca değinilmiş; şimdiye kadar bilinmeyen resimleri ortaya koymaya çalışılmıştır. Ulaşılabilindiği kadarıyla Warnia-Zarzecki'nin resimleri şöyledir²⁸: “Ave Maria”, “Kuruçeşme” (2?), “Yürüyen/ Gezgin Derviş” (2?), “Kürt başı”, “Paşa'nın Keyfi”, “Manzara”, “Finis Vanitatum”, “Guik-kag”, “Kardeşim Kathina”, “Rum Çingeneleri”, “Boghos”, “Yvonne”, “Çeşme başında bir çingene” (2), “Seyyar berber”, “Derviş”, “Beykoz” (4-5), “Jean”, “Yvon”, “Salomon”, “Esther”, “Marylka”, “Kasia”, “Suriyeli Bir Kız”, “Sükut”, “Boğaz kıyılarında”, “Levanten”, “[Vezir] Kalfa”, “Rumelihisarı”, “Gezgin Müzisyen”, “Meşrutiyet'in Ertesi Günü Keyif Çıkarma”, “Bahçe-Paulick Bira Fabrikası-Taksim”, “Yalnızlığı Seven Adam”, “Çeşme”, “Parkta”, “Yaz Aylarında Kır”, “Boğaz'da Yaban Hayatı”, “Kedi”, “Arap Esir”, “Rus köylü İvan”, “Marigo”, “Sarayın Eski Görünümü”, “İşçi”, “Figürlü kompozisyon” (2), “Osmanlı kahvehanesi önünde halay çekenler”, “Türk Dansı”, “Göksu”, “Piskopos Yoksullar ile”, “Genç Kız portresi”, “Kümes hayvanları olan köylü kadın”, “III. Selim portresi”, “Arap müzisyen”, “Dolmabahçe sırtlarında kahvehane”, “Nargile içen Türk”, “Romen kadını”, “Pipo içen demirci”, “Osmanlı'da Demir ustaları ve çocuk”,

²⁸ Metnin başında değinildiği üzere resimlerin isimleri, kaynaklarda farklı isimlerle yer almaktadır ve bunların rastlanan tüm isim versiyonları, metinde ilk geçtikleri yerlerde belirtilmiştir. Burada listelenirken resim isimleri, tek olarak yazılmıştır.

“Salacak’tan Kızkulesi ve İstanbul”, “Çanakkale” ve bir isimsiz tablo²⁹. Yukarıda belirtildiği üzere bazı resimler, kaynaklara farklı isimlerle geçmiş, bu farklı isimlendirmelere de yer verilmiştir. Ama bunlardan bazılarının görselleri, yazılı metinlerde olmadığından, farklı ya da aynı isimler tereddüt yarattığından burada görülen sayılar ve soru işaretleri bu belirsizliklerden kaynaklanmaktadır. Bazı resimler gerçekten iki veya daha fazladır, ama bazılarının da aynı resim olma ihtimali vardır. Ayrıca çeviriden kaynaklı olarak birbirinden farklı resim isimleriyle karşılaşılmıştır; örneğin bunlardan özellikle dikkat çeken biri yukarıda bahsedilen “Boğaz’da Yaban Hayatı” adlı resim ve bir diğeri de “Kedi” “Küçük Kedi” ya da “Küçük Bir Kız” olarak adlandırılan resimdir. Söz konusu ikinci resmin görseli de olmayınca gerçekten kedi resmi midir, bir kız için kedi gibi manasında mı kullanılmıştır belli değildir. Ama yukarıda adı geçen Mehmet Ali Tevfik’in 1911 Operaia sergisi ile ilgili yazısında, -sergiyi gezdiği de düşünülürse- tablo için “Küçük Bir Kız” ismini kullanması (Özyiğit 2012: 330), resmedilenin bir kız olma ihtimalini arttırmaktadır. Bunlar sonucunda Warnia-Zarzecki’nin belirlenebilen resimlerinin sayısı ortalama 65’dir.

Görsel 20: Joseph Warnia-Zarzecki, “Figürlü Kompozisyon”, tuval üzerine yağlıboya, 26 x 34 cm., Özel koleksiyon (Kaynak: Anonim, 2013: 62)

Görsel 21: Joseph Warnia-Zarzecki, “Figürlü Kompozisyon”, 1886, tuval üzerine yağlıboya, 26 x 34 cm., Özel koleksiyon (Kaynak: Anonim, 2013: 63)

Joseph Warnia-Zarzecki’nin resimlerinin büyük bir bölümüne hala ulaşılamamaktadır. Bunun nedeni, özel koleksiyonlarda bulunuyor olmasıdır denebilir. Çünkü bu çalışma sırasında ulaşılanlara bakıldığında da, bunların genelde özel koleksiyonlarda olduğu, ancak birazının bazı müzelerde yer aldığı görülmüştür. Örneğin bu resimlerinden ikisi, daha önce Münif Paşa koleksiyonunda olup 2013 yılında müzayedede satılan eserlerdir (Görsel 20, 21). İlk bakışta büyük bir kompozisyon etkisi yaratan bu resimlerin nispeten kü-

²⁹ Burada listelenen resimlerin hepsinin görsellerine, hem yazı sınırlaması, hem de bazılarının sadece isim olarak bilinmesi nedeniyle burada yer verilememiştir. Bazı resimler de, burada yer verilen sergi fotoğraflarında görülebilmektedir. Sergi fotoğraflarında siyah-beyaz olarak görülen tabloların üçünün renkli görüntüsüne bugün itibarıyla ulaşmak mümkündür. Bu üç resim şunlardır: “Rum Çingeneleri” (Görsel 8), “Salomon” (bkz. <https://www.instagram.com/istanbulresimheykelmuzesi/p/DCRjUz3CdTe/> Erişim: 17.12.2024), “Marylka” (bkz. <https://tr.pinterest.com/pin/646336983999891213/> Erişim: 17.12.2024)

çük boyutu ve gösterişli çerçeveleri dikkat çekicidir. Diğer taraftan Warnia-Zarzecki'nin görsel olarak ulaşılabilen bazı resimlerinin tam künyelerine ulaşılamadığı gibi nerede oldukları da bilinmemektedir. Bunların yanı sıra Warnia-Zarzecki'nin zaman zaman eskiz yaptıktan sonra tabloya dönüştürdüğü anlaşılmaktadır. Örneğin “Osmanlı Kahvehanesi Önünde Halay Çekenler” başlıklı eskizden yola çıkarak “Türk Dansı” (Boğaz Kıyısında Halay) tablosunu yapmıştır (Görsel 22, 23).

Görsel 22: Joseph Warnia-Zarzecki, “Osmanlı Kahvehanesi Önünde Halay Çekenler” (Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pdm7436/peintre-orientaliste/> Erişim: 17.12.2024)

Görsel 23: Joseph Warnia-Zarzecki, “Türk Dansı” (Boğaz Kıyısında Halay), 1886, Tuval üzerine yağlıboya, 75.5 x 57 cm., R. Portakal Arşivi (Kaynak: Thalasso, 2008: 72)

Diğer taraftan Warnia-Zarzecki'nin daha önceki resimlerden yola çıkarak tablolar yaptığı da görülmektedir. Örneğin “III. Selim Portresi” nde, padişahın önceki resim ve gravür portrelerinden esinlendiği³⁰ ve “Göksu Mesiresi” tablosunda da Thomas Allom'dan kopya yaptığı anlaşılmaktadır (Görsel 24, 25). Warnia-Zarzecki, bu resimleri örnekten çalışmış; buna karşılık kendisinin “Paşa'nın Keyfi” resminden de bir başka ressam (F. Sarrau?) yeni bir kompozisyon ortaya koymuştur (Görsel 26, 27). Ayrıca yukarıda belirtildiği üzere Sabiha Bozcalı, Warnia-Zarzecki'nin “Meşrutiyet Sonrası Keyif” resminden yola çıkarak bir illüstrasyon yapmıştır (Görsel 14, 15).

³⁰ Örn. Bkz. S. Rifat, B. Kıbrıs, B. Akkoyunlu (Haz.), “İmparatorluktan Portreler Sergi kataloğu”, İstanbul 2005; Alguadiş, Çağman, Bağcı vd., “Padişahın Portresi, Tasvir-i al-i Osman”, İstanbul 2000. J. Warnia-Zarzecki, III. Selim portresinde özellikle J. Atamian'ın resmedip Sourieu'nun litografisini yaptığı “Sultan III. Selim arife tahtında” (Milli Saraylar, env.no.121/ 166) resmini örneklemiştir denebilir. Hatta bu resim, Abdullah Biraderler Fotoğrafhanesi tarafından da kart olarak basılmıştır.

Görsel 24: Joseph Warnia-Zarzecki, "Göksu Mesiresi", Özel koleksiyon (Kaynak: Thalasso, 2008: 66)

Görsel 25: Thomas Allom, "Asya Tatlı Suları", Gravür, 22 x 28 cm., Hellenic Library, 1836 (Kaynak: <https://tr.travelogues.gr/collection.php?view=60> Erişim: 17.12.2024)

Görsel 26: Joseph Warnia-Zarzecki, "Paşa'nın Keyfi" (Kaynak: Thalasso, 2008: 69)

Görsel 27: F.Sarrau (?), Zarzecki'nin resminden, 1932³¹

³¹ Bu resmi yapan ressam, imzasından okunabildiği kadarıyla F. Sarrau olabilir. İsim net olmadığından ressam hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Resmin kaynağı da, bir internet sayfası olmakla birlikte bu çalışma sırasında erişimden kaldırılmıştır.

Görsel 28: Joseph Warnia-Zarzecki, “Dolmabahçe Sırtlarında Kahve” (İstanbul Görünümü- Avrupa Kıyısından Üsküdar’a Doğru Bakış), 68 x 98 cm., Suna ve İnan Kıraç Vakfı Oryantalist Resim Koleksiyonu (Kaynak: <https://artdogistanbul.com/pera-muzesinde-iki-yeni-sergi-2/> Erişim: 17.12.2024)

Görsel 29: Joseph Warnia-Zarzecki, “Nargile İçen Türk” tuval üzerine yağlıboya, 36 x 26 cm., Özel koleksiyon (Kaynak: <https://www.artnet.com/artists/joseph-warnia-zarzecki/turc-fumant-le-narghil%C3%A9-rPUdDpFV4Cvx8zyAcx2LFA2> Erişim: 17.12.2024)

Görsel 30: Joseph Warnia-Zarzecki (Kaynak: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Joseph_Warnia-Zarzecki.jpg Erişim: 17.12.2024)

Tüm bu bilgiler için okul kayıtlarından, arşiv belgelerinden, yabancı ve yerel gazetelerden, internet sitelerinden yararlanılmıştır. Joseph Warnia-Zarzecki'nin maaşına, nişanlarına, soyadına dair bilgilerin yanı sıra imzaları, resimlerinin farklı isimlendirilmeleri ve çelişkili veya yoruma açık noktalar ortaya konmuştur. Aynı resimlerini, farklı sergilere gönderdiği anlaşılmıştır. Bunlar paralelinde Joseph Warnia-Zarzecki, döneminin Batılı ressamlarına, Sanayi-i Nefise Mektebi hocalarına ve oryantalist resamlara benzer şekilde ve benzer konularda çalışsa bile kendine has bir üslup oluşturmayı başarmış, şimdiye kadar önemi ve değeri tam olarak anlaşılamamış bir ressamdır. Sanayi-i Nefise Mektebi hocalarına yönelik genel eleştirilerden payına düşeni almış olmakla birlikte diğerlerine göre daha geri planda kalmış ve çok tanınmamıştır. Resimleri, bu ressamların eserlerine konu olarak bazen benzese de (Portre, derviş, çeşme, berber, çingene, halay vb.) özellikle ailesinin, aldığı eğitimin ve bulunduğu çevrelerin etkisini görmek mümkündür. Babası Fransa'ya göçmüş isyancı bir Polonyalı, annesi dini bütün bir Brötanyalıdır. Varşova ve Münih'teki resim hocalarının da portre, günlük yaşam, manzara resimlerinin devamcısıdır. Örneğin hocalarından W. Gerson, L. Knaus, F. Defreger ağırlıklı olarak portre, F. Defreger aynı zamanda günlük yaşam sahnesi, H. Anschütz oryantalist resim ve O. Seitz mizahi resimler yapmıştır. Warnia-Zarzecki'nin, konu seçimi ve üslup olarak hocalarına yakın olduğu; ailesinden gelen kişilik özelliklerinin de üslubunu etkilediği görülmektedir. Warnia-Zarzecki'nin gezdiği ülkeler ve uzun süre İstanbul'da bulunması da, resimlerinin konularını etkilemiştir. Bazı resimlerinde ortak figür ve kompozisyon düzeniyle karşılaşılrken bazı resimlerinin çerçeve dizaynı, dönemine göre farklı ve dikkat çekicidir. Özellikle 1902 Salonu'nda sergilediği resimlerin çerçeveleri, diğer resimlerine göre de farklılık göstermektedir. “Zavallı Hemşirem Kathina”, “Kazlar”, “Boghos”, “Çeşme Başında Bir Çingene” resimlerinin çerçevelerinden bitkisel motifler, çiçekler görülürken, “Finis Vanitatum” adlı resminin çerçevesinde resmin konusuyla bağlantılı olarak kuruk-

afalar yer almaktadır. Warnia-Zarzecki, genelde benzer konuları ele alıp birbirine benzer figür ve kompozisyon düzenlerini oluşturmuştur. Portrelerindeki kişiler, çoğunlukla omuz ya da göğüs yukarısını gösterir şekilde ele alınmıştır. Ressam, ismi belli olan kişileri resmettiği gibi derviş, çingene, berber, demirci, köylü, Arap, Kürt vb. genel tiplerini de resmetmiştir. Bu resimlerde figürlerin pozları birbirine benzediği gibi bazı kompozisyonların düzeni ve konuları da birbirini andırmaktadır. Bunlara örnek olarak “Paşa’nın Keyfi”, “Rum Çingeneler”, “Meşrutiyet Sonrası Keyif Çıkarma” ve “Dolmabahçe Sırtlarında Kahvehane” gibi resimler (Görsel 26, 8, 14, 28) ile “Finis Vanitatum” ve “Ave Maria” gibi resimler gösterilebilir. Dolayısıyla Warnia-Zarzecki’nin halay, dans, müzik içeriğine sahip resimleri olduğu gibi mezarlık ve dinle bağlantılı resimleri de vardır. Figürlü kompozisyonlarında genellikle insanlar, manzara içine yerleştirilmiştir. Figürsüz manzaraları ise nispeten azdır (Örn. “Rumelihisarı”- Görsel 12, “Kızkulesi”, “Çanakale” vb). İç mekân resimleri ya da iç mekânda insanların yer aldığı resimlerine ve natürmortlarına rastlanmamıştır. Diğer taraftan derviş, berber, çingene, köylü, Arap, esir, nargile içen biri (Görsel 29) ve dans gibi konularının yanı sıra Göksu (Görsel 24), Kızkulesi, çeşitli çeşme başı resimleri, oryantalist ressamın resimlerini hatırlatmaktadır. Ama oryantalist ressamın benzer konulu resimleriyle karşılaştırıldığında bile Warnia-Zarzecki’de figür ön plana çıkmaktadır. Hatta Warnia-Zarzecki’nin bazı resimleri, Sanayi-i Nefise Mektebi’ndeki meslektaşı ve arkadaşı ressamın resimleri ile özellikle S. Valeri’nin resimleri ile benzerlik göstermektedir. Tüm bunlar paralelinde figürün, Warnia-Zarzecki için vazgeçilmez bir öge olduğu söylenebilir, çünkü ulaşılabilen resimlerin neredeyse hepsi figürlüdür. Bir yandan da mezartaşları yakınında dans (“Rum Çingeneleri”), kahvede dans (“Meşrutiyet Sonrası Keyif Çıkarma”), mezarlıkta veda eden figürler (“Boğaz Kuyularında”) gibi ayrıksı konuları ele aldığı, dini resimlerine mistik anlamlar kattığı, “Sükût” veya “Paulick Bira Fabrikası” gibi farklı konulara yöneldiği anlaşılmaktadır. Burada, yukarıda belirtildiği üzere ailesinin ve aldığı eğitimin payı olsa gerektir. Sonuç olarak Warnia-Zarzecki’nin resimlerinde, ölüm ve yaşam, neşe ve acı, kibir ve alçakgönüllülük, asilik ve kabullenmişlik, varlık ve hiçlik, gerçek ve mizah, felsefe ve din, Batı ve Doğu bir aradadır. Dolayısıyla Joseph Warnia-Zarzecki, tüm etkileşimlere rağmen kendine has bir üslup geliştirmiş, eserleriyle farklılık yaratmış bir ressamdır ve resimleri, diğer ressamlarınkinden ayırt edilebilmekte, kendini belli etmektedir.

Joseph Warnia-Zarzecki’nin fotoğrafında görülen tabloları (Görsel 30), ismi bilinip de görseli bulunamayan resimleri, henüz ortaya çıkarılmamış resimleri ve belki hala bazı kişisel bilgileri araştırılmayı beklemektedir. Burada ele alınan ve yenilenen bilgi ve gör-sellerin, bundan sonrası için ışık tutması umut edilmektedir.

KAYNAKÇA

Arşiv:

<https://www.devletarsivleri.gov.tr/> (Erişim: 17.12.2024)

<https://www.geneanet.org/> (Erişim: 17.12.2024)

<https://gallica.bnf.fr> (Erişim: 17.12.2024)

Gazete, Dergi:

- Dziennik Chicagoski (Chicago, Ill.)*, 21 Mayıs 1908
Dziennik Narodowy (Chicago, Ill.), 15 Haziran 1908
Dziennik Chicagoski (Chicago, Ill.), 25 Ocak 1909
Figaro Illustré, İstanbul Özel sayısı, Ekim 1908
İkdam, 18 Nisan 1902
L'Art et les Artistes, vol.II, III, XI
Malumat, sayı 336
Malumat, sayı 388
Stamboul, 2 Mart 1891
Stamboul, 24 Mayıs 1902
Stamboul, 30 Mayıs 1902

Kitap, Katalog, Tez ve Makale:

- Aksel, Malik (2000). İstanbul'un Ortası, Ankara.
- Alguadiş, J., F. Çağman, S. Bağcı, vd. (2000). *Padişahın Portresi, Tasvir-i Âl-i Osman*, İstanbul.
- Altıntaş, Osman (1988). Şeref Akdik, Ankara.
- Anonim (2013). *Münif Paşa Aile Koleksiyonu-Maçka Mezat Müzayede Kataloğu*, 30/04/2013.
- Arseven, Celal Esad (1993). *Sanat ve Siyaset Hatıralarım*, İstanbul.
- Arseven, Celal Esad (Esad Paşazade Celal) (1902). "Resim Sergisi/Salon", *Malumat*, sayı 336 (7 Safer 1320/2 Mayıs 1318/15 Mayıs 1902).
- Arseven, Celal Esad (Celal bin Esad) (1903). "Resim Meraklılarına Bir İki Söz", *Malumat*, sayı 388 (15 Rebî-ül-evvel 1321/29 Mayıs 1319/11 Haziran 1903).
- Berk, Nurullah ve Hüseyin Gezer (1973). *50 Yılın Türk Resim ve Heykeli*, İstanbul.
- Cephanecigil, Gül (2009). "Meyus Kalplere Bir İnşirah: Bedayi-i Asar-ı Osmaniye ve Ressam Hüsnü Bey", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, sayı 13, s.425-434.
- Cezar, Mustafa (1983). "Kurumumuz 100 Yaşında", *Güzel Sanatlar Eğitiminde 100 Yıl*, (Haz. Zeki Sönmez), İstanbul, s.5-84.
- Cezar, Mustafa (1995). *Sanatta Batı'ya Açılış ve Osman Hamdi*, cilt 1-2, İstanbul.
- Delbeuf, A.M. Regis ve A.Thalasso (1906). "Les Premier Salon de Stamboul", *L'Art et les Artistes*, Ed. Armand Dayot, Vol. III, s.172-181.
- Duben, İpek (2016). *Yazı ve Söyleşileri 1978-2010*. (https://saltonline.org/media/files/ipek_dubefn_yazi_ve_soylesileri-1978-2010-scrd.pdf)
- Franzinski-İsmail Bey (1908). "Warnia Zarzecki Effendi", *La Patrie: Journal Ottoman Publié en Français*, Ed. Jean Minassian, Vol. 1, No. 1, 4 Novembre 1908, s.323-324.

Germaner, Semra ve Zeynep İnankur (1989). *Oryantalizm ve Türkiye*, İstanbul.

Mert, Hattat Talip (1998). “Sanayi-i Nefise Mektebi”, *Tarih ve Medeniyet Dergisi*, Mart 1998, s.45-49.

Milo, A.de (1905). “Grèce&Turquie”, *L’Art et les Artistes*, Ed. Armand Dayot, Vol. II, s.XIX.

Naipoğlu, Seçkin G. (2008). *Sanayi-i Nefise Mektebi’nde Sanat Tarihi Yaklaşımı ve Vahit Bey*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Halil Edhem (1970). *Elvah-ı Nakşiye Koleksiyonu*, İstanbul.

Özyiğit, Halil (2012). *1830-1920 Yılları Arasında Süreli Yayınlarda Türk Resim Sanatı Eleştirisi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Rifat, Samih, B.Kıbrıs, B.Akkoyunlu (Haz.), İmparatorluktan Portreler Sergi *Katalogu*, İstanbul 2005.

Sinanlar, Seza (2008). *Pera’da Resim Üretim Ortamı 1844-1916*, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Sinanlar, Seza ve Günkut Akın (2008). “Pera’da resim üretim ortamı 1844-1916”, *İTÜ Dergisi*, sayı 1, s.43-54.

Sinanlar Uslu, Seza (2010). “Pera’da Sanatçı Atölyeleri”, *Pera Ressamları - Pera Sergileri 1845-1916*, İstanbul.

Sinanlar Uslu, Seza (2021). “Son Araştırmalar Işığında Pera Salon Sergileri”, *Sanat Tarihi Dergisi*, sayı 30, s.337-367.

Somel, Selçuk Akşin (2021). *Institutional History of The Istanbul German High School*, İstanbul.

Thalasso, Adolphe (1910). “Orient”, *L’Art et les Artistes*, Ed. Armand Dayot, Vol.XI, s.88.

Thalasso, Adolphe (2008). *Osmanlı Sanatı -Türkiye’nin Ressamları*, İstanbul.

Ürekli, Fatma (2019). “Osmanlı Kadınlarının İlk Güzel Sanatlar Yüksek Okulu: İnas Sanayi-i Nefise Mekteb-i Alisi 1914-1923”, *Toplumsal Tarih Dergisi*, sayı 303, s.44-53.

Yasa Yaman, Zeynep (2012). *Ankara Resim ve Heykel Müzesi*, Ankara.

Yavaşoğlu, Salim (katalog koordinatörü) (2004). *Sanayi-i Nefise Muallimleri Resim ve Heykel Sergisi*, İstanbul.

İnternet Kaynakları:

<https://artdogistanbul.com/pera-muzesinde-iki-yeni-sergi-2/> (Erişim: 17.12.2024)

<https://www.arthill.com.tr/urun/2717117/joseph-warnia-zarzecki-d-1850-imzali-k-git-uzeri-suluboya-orijinal-sanatci-p> (Erişim: 17.12.2024)

<https://www.artnet.com/artists/joseph-warnia-zarzecki/turc-fumant-le-nar-ghil%C3%A9-rPUdDpFV4Cvx8zyAcx2LFA2> Erişim: 17.12.2024)

- https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Joseph_Warnia-Zarzecki.jpg (Erişim: 17.12.2024)
- https://cyfrowe.mnk.pl/Content/18722/bmnk_kat_003024.pdf (Erişim: 17.12.2024)
- https://fr.wikipedia.org/wiki/Joseph_Warnia-Zarzecki (Erişim: 17.12.2024)
- <https://gw.geneanet.org/6marie?lang=fr&n=zarzecki&p=joseph+paul+victor> (Erişim: 17.12.2024)
- <https://www.instagram.com/istanbulresimheykelmuzesi/p/DCRjUz3CdTe/> (Erişim: 17.12.2024)
- <https://islamansiklopedisi.org.tr/sanayi-i-nefise-mektebi> (Erişim: 17.12.2024)
- https://matrikel.adbk.de/matrikel/mb_1841-1884/jahr_1873/matrikel-02900 (Erişim: 17.12.2024)
- <https://pl.wikipedia.org/wiki/Warnia> (Erişim: 17.12.2024)
- https://polishgenealogy2.blogspot.com/2018/07/zarzecki.html#google_vignette (Erişim: 17.12.2024)
- <https://tr.pinterest.com/pdm7436/peintre-orientaliste/> (Erişim: 17.12.2024)
- <https://tr.pinterest.com/pin/646336983999891213/> (Erişim: 17.12.2024)
- <https://tr.travelogues.gr/collection.php?view=60> (Erişim: 17.12.2024)
- <https://www.biyografi.info/kisi/joseph-warnia-zarzecki> (Erişim: 17.12.2024)
- <https://www.kahnetassocies.com/lot/21341/4336068-joseph-warnia-zarzecki-1843-1883-paysanne-a-la-volaille> (Erişim: 17.12.2024)
- <https://www.mutualart.com/Artwork/Bishop-with-the-Poor/6325FA54A3E6159E9BDE37D4E27A128A> (Erişim: 17.12.2024)
- <https://www.mutualart.com/Artwork/Danse-turque-devant-la-baie-du-Bosphore/AC3951CBDA34C86D> (Erişim: 17.12.2024)

